

Lidia MIERZEJEWSKA
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

W POSZUKIWANIU NOWYCH MODELI ROZWOJU MIASTA

IN SEARCH OF NEW MODELS OF URBAN DEVELOPMENT

ABSTRACT: In order to develop dynamically, cities must build their competitiveness on a regional, national, international or global arena. This requires the development of mainly exogenous functions, exercised for the benefit of consumers living outside the cities. However, cities must also face intra-regional competition, which is the precondition for endogenous development. This means that they must be attractive to current residents and businesses as well as to potential investors. One way of meeting these standards is, as it seems, city development which offers a high quality of life. This article aims to present a model city XXQ, i.e. one which offers its residents the highest quality of life. A further aim of the article is to apply this model to the concept of sustainable development, the implementation of which is a statutory duty of all territorial units in Poland, and therefore the cities' as well. This is to indicate that the implementation of such a development model is a way of enhancing the attractiveness and competitiveness of cities on both an intra-regional as well as a wider arena, and it will also contribute to more stable development.

KEY WORDS: the attractiveness of cities, the competitiveness of cities, the development of a model town, city XXQ

Wstęp

Miasta pełnią określone funkcje, które zmieniają się wraz z jego rozwojem, z postępem cywilizacyjno-kulturowym i towarzyszącym mu rozwojem gospodarczym. Inne funkcje pełni miasto w strukturze osadniczej kraju, inne wobec mieszkańców strefy podmiejskiej, a jeszcze inne wobec swoich mieszkańców. Pewne funkcje są dla wszystkich miast wspólne (np. mieszkaniowa, administracyjna, handlowo-usługowa), inne zaś specyficzne (np. funkcja naukowa, przemysłowa, uzdrowiskowa). Podstawowe funkcje miast dzielone są na endogeniczne i egzogeniczne, co stało się podstawą budowy teorii bazy ekonomicznej, z której wynika, że o randze miasta i jego pozycji

w hierarchii miast decydują funkcje egzogeniczne (pełnione na rzecz odbiorców spoza miasta). Jednocześnie jednak podkreślane jest znaczenie funkcji endogenicznych, których odpowiedni stopień rozwoju gwarantuje wysoki poziom obsługi mieszkańców, kształtując w ten sposób wysoką jakość lokalnego środowiska życia i ten punkt widzenia staje się obecnie coraz bardziej popularny (por. Dziewoński 1967, Jerczyński 1973, 1977).

Chcąc się dynamicznie rozwijać, miasta muszą budować swoją konkurencyjność na arenie regionalnej, krajowej, międzynarodowej czy globalnej, co wymaga rozwijania przede wszystkim funkcji egzogenicznych. Muszą jednak także sprostać konkurencji wewnątrzregionalnej, czego warunkiem jest rozwój funkcji endogenicznych. Oznacza to, że muszą być atrakcyjne dla obecnych mieszkańców i podmiotów gospodarczych oraz potencjalnych inwestorów. Jedną z dróg sprostania tym wyzwaniom jest, jak się wydaje, kształtowanie takiego miasta, które zapewnić będzie wysoką jakość życia.

Celem artykułu jest zaprezentowanie modelu miasta XXQ, czyli takiego, które oferuje swoim mieszkańcom najwyższą jakość życia, a także odniesienie tego modelu do koncepcji rozwoju zrównoważonego, której realizacja jest ustawowym obowiązkiem wszystkich jednostek terytorialnych w Polsce, a więc także miast. Chodzi przy tym o wskazanie, że realizacja takiego właśnie modelu rozwoju jest drogą prowadzącą do zwiększenia atrakcyjności miasta i jego konkurencyjności, zarówno na wewnątrzregionalnej, jak i na szerszej arenie, a także jest opcją dającą możliwość rozwoju bardziej zrównoważonego.

Konkurencyjność i atrakcyjność miasta

Pojęcie konkurencyjności jest obecnie bardzo szeroko dyskutowane, lecz przy tym różnie pojmowane, w zależności od poglądów autora, a także skali przestrzennej analizowanej jednostki. Czymś innym jest bowiem konkurencyjność krajów na arenie międzynarodowej, miast i regionów, a czym innym – konkurencyjność poszczególnych przedsiębiorstw. Konkurencyjność gospodarki krajowej rozumiana jest jako zdolność do tworzenia większego bogactwa niż tworzą konkurenci na rynku globalnym (Jodkowski 1995, Wdowicka 2008). Chodzi więc o takie przekształcanie istniejących w danym kraju zasobów rozwoju, które pozwoli mu uzyskać przewagę nad innymi krajami w zakresie efektywnego wykorzystania tych zasobów. Rozumiemy przez to zarówno zasoby i czynniki rozwojowe, jak i efektywność ich wykorzystania (Ratajczak 2008, Parysek 2009).

Konkurencyjność miast z kolei utożsamiana jest bardziej ze zdolnością przystosowywania się do zmieniających się warunków, pod kątem utrzymania lub poprawy pozycji w toczącym się między miastami współzawodnictwie (Chmielewski, Trojanek 1999, Cybulski 1999, Komorowski 2000, Wdowicka 2008). Podkreślana jest zatem dynamika zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie nie tylko w sferze gospo-

darczej, ale także w sferach społecznej, kulturowej, politycznej, technicznej i innych. Miasta konkurują ze sobą przede wszystkim o znaczenie w przestrzeni, o dostęp do środków finansowych, o przyciągnięcie najbardziej efektywnych i dynamicznie rozwijających się firm, inwestorów, instytucji, o kapitał ludzki, a także o organizację wysokiej rangi imprez sportowych, kulturalnych itp. Miarą określającą poziom konkurencyjności miast jest więc umiejętne wykorzystanie istniejących czynników produkcji oraz ukształtowanie takiej struktury gospodarczej, która gwarantować będzie długookresowy efektywny rozwój miasta, zapewniający zarówno miastu, jak i jego mieszkańcom wysoki poziom dochodów (Klamut, Passella 1999, Wdowicka 2008).

Bez względu na rozmiary miasta przyjąć można, że konkurencyjność (por. Parysek 2009) – po pierwsze – ma relatywny charakter, co wydaje się rzeczą oczywistą, oraz – po drugie – jest stanem, a nie procesem, co oznacza, że odpowiednio poprowadzony proces rozwoju miasta może podnieść poziom jego konkurencyjności.

Czynników konkurencyjności wymienia się wiele, różnych i różnie też klasyfikowanych. Generalnie podzielić je można na dość dobrze rozpoznane czynniki tradycyjne, oparte przede wszystkim na zasobach naturalnych i materialnych, oraz czynniki nowe, związane z infrastrukturą intelektualną, wyraźnie akcentujące potrzebę powiązań międzynarodowych w ostatecznym sukcesie ekonomicznym miasta (por. Gaczek, Komorowski 2006, Komorowski 2000). Główne czynniki zestawiono tu w tabeli 1.

Tabela 1

Główne tradycyjne i nowe czynniki konkurencyjności miast

Czynniki tradycyjne	Czynniki nowe
Poziom rozwoju gospodarczego	Kapitał społeczny
Zróżnicowana struktura gospodarki	Kapitał wiedzy
Kapitał ludzki	Zaplecze naukowo-badawcze
Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej	Umiejętność i skłonność do współpracy
Wysoki stopień internacjonalizacji miasta	Innowacyjność gospodarki
Dobra dostępność komunikacyjna	Kreatywność
Dostępność kapitału finansowego	Sprawność zarządzania
Otoczenie okołobiznesowe	Wysoka jakość środowiska miejskiego (milieu miasta)
Obecność instytucji władzy	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. Gaczek, J. Komorowski, *Przewaga konkurencyjna gospodarki wielkiego miasta w regionie*, [w:] *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, red. J. Słodczyk, E. Szafranek, Opole 2006.

Wśród owych czynników w sposób szczególnie podkreślana jest rola kapitału ludzkiego (odpowiedni poziom wykształcenia, zdolności do współpracy, innowacji itp.), kapitału społecznego oraz sprawności funkcjonowania całego systemu innowacyjnego miasta, na który składają się wzajemne relacje firm i instytucji, działających na rzecz postępu technologicznego i zwiększania innowacyjności (*Regionalne systemy...* 1998,

Wdowicka 2008). Ważne jest także – zwłaszcza w odniesieniu do miasta XXQ – milieu, na które składa się wysoka jakość przestrzeni miejskiej (ład architektoniczny, estetyka i czystość miasta) oraz wysoka jakość środowiska przyrodniczego i społecznego.

W obecnej rzeczywistości pomyślny rozwój miasta zależeć będzie jednak od jego konkurencyjności nie tylko na arenie międzynarodowej, krajowej i międzyregionalnej, ale także wewnątrzregionalnej. Z wielu badań naukowych wynika bowiem, że nowym, ważnym konkurentem dla miasta staje się często jego strefa podmiejska. Jej atrakcyjność jako miejsca zamieszkania bogatszych grup społecznych i lokalizacji działalności gospodarczych wynika z wielu różnych czynników (obiektywnych i subiektywnych) i przyczynia się do wzrostu dynamiki procesów suburbanizacyjnych, w tym także do rozlewania się miasta (urban sprawl), ze wszystkimi tego konsekwencjami (por. *Urban sprawl...* 2005, Parysek 2008b, 2008c, 2008d, Braun 2006, Bourne 2001, Filion 2000, 2003, Braun, Scott 2004, Sant, Simon 1993, Lisowski 2005). Rosnąca konkurencyjność strefy podmiejskiej doprowadzić może do erozji kapitału ludzkiego i społecznego z centralnych dzielnic miasta, skutkując segregacją i marginalizacją słabszych ekonomicznie grup społecznych i wywołując tym samym efekt tzw. złej lokalizacji (Jędraszko 2005, Billert 2006). Przyczynia się więc często także do dekapitalizacji, czego konsekwencją może być nawet upadek centrum miasta. Zapobieganie temu oraz eliminowanie niekorzystnych skutków procesów suburbanizacji i spadku znaczenia centralnych dzielnic miejskich wymaga działań na rzecz podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności miast, co przyczynić się powinno do ich ożywienia społeczno-gospodarczego i rozwoju. Chodzi o rozwijanie potencjałów miast w zakresie mieszkalnictwa, handlu, usług, funkcji publicznych, walorów ekologicznych, krajobrazowych i historyczno-kulturowych, a także o radykalną rozbudowę systemów transportu publicznego i o towarzyszące temu uspokojenie transportu indywidualnego, a więc generalnie o poprawę jakości życia w mieście (Frinken 2008, Billert 2006, 2007).

Zrównoważony rozwój miasta

Poprawa jakości życia mieszkańców jest jednym z podstawowych celów zrównoważonego rozwoju miast. Wymóg prowadzenia w miastach zrównoważonego rozwoju wynika nie tylko z obowiązujących w Polsce unormowań prawnych, ale także z konieczności poprawy jakości środowiska przyrodniczego w mieście, z potrzeby zwiększenia efektywności funkcjonowania niezrównoważonej gospodarki miejskiej i struktur społecznych (np. budowa kapitału społecznego), oraz z konieczności poprawy ładu przestrzennego (por. Mierzejewska 2007, Parysek 2008d).

W polskim prawodawstwie, zwłaszcza zaś w zapisach Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., dominuje dość konserwatorskie podejście do kwestii rozwoju zrównoważonego (Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju). Nieco inny punkt widzenia prezentowany jest w usta-

wie Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 r., gdzie zrównoważony rozwój szczegółowo zdefiniowany został jako „taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń”. Wydaje się jednak, że i ta definicja nie w pełni odzwierciedla ideę rozwoju zrównoważonego, (zwłaszcza miasta), zakładającą nie tylko zaspokojenie podstawowych potrzeb społeczności (przetrwanie), ale przede wszystkim poprawę w tym zakresie (rozwój). W rozwoju zrównoważonym chodzi więc tak naprawdę o poprawę jakości życia, co zapewnić może tylko odpowiednio prowadzony rozwój gospodarczy (podtrzymywalny). W szczególny sposób dotyczy to miast, będących miejscami wysokiej koncentracji ludności i podmiotów gospodarczych, a także różnego rodzaju problemów i konfliktów rozwoju.

Miasta rozwijają się dynamicznie dzięki siłom aglomeracji i korzyściom, jakie daje skupianie się na niewielkiej powierzchni wielu różnych podmiotów życia społeczno-gospodarczego. Jednak zbyt duże ich nagromadzenie, korzystne co prawda ze względów ekonomicznych, wpływa jednocześnie na pogorszenie warunków życia miejskiego, uruchamiając procesy deaglomeracji. Rozwój zrównoważony miasta wymaga zatem znalezienia odpowiedniego poziomu równowagi pomiędzy siłami aglomeracji dającymi określone korzyści wynikające z gromadzenia się ludzi i podmiotów gospodarczych w bliskości a jakością życia w mieście, która pogarsza się często na skutek oddziaływania niekorzystnych efektów aglomeracji, skutkujących czy przejawiających się w deaglomeracji (por. tabela 2).

Tabela 2

Zrównoważony rozwój miasta: pozytywne i negatywne skutki aglomeracji

Korzyści	Niekorzyści
Ekonomia aglomeracji Specjalizacja i różnorodność Badania i rozwój oraz innowacyjność Fizyczny kapitał (Przestrzenne centrum)	Podupadanie miasta Niekonomiczność aglomeracji (wysokie koszty funkcjonowania) Bezrobocie Wykluczenie społeczne i ubóstwo Nierówności społeczno-gospodarcze Imigranci Przestępczość Zatłoczenie Niska jakość infrastruktury

Źródło: P. Nijkamp, *XXQ factors for sustainable development: A systems economic view*, „Romanian Journal of Regional Science” 2008, vol. 2(1) – na podstawie OECD 2006.

Jako jedną z dróg (czy kryteriów) oceny stopnia zrównoważenia miasta przyjąć więc można poprawę jakości szeroko rozumianego środowiska miejskiego, określonego przez właściwości środowiska przyrodniczego (fizycznego) oraz społeczno-gospodarczego. Środowisko miejskie, szczególnie w aspekcie rozwoju zrównoważonego, określają między innymi: 1. jakość środowiska życia, 2. zdrowie mieszkańców, 3. efektywność gospodarki i funkcjonowania miasta, 4. sprawiedliwość społeczną, 5. różnorodność składników struktury miasta, 6. dostępność przestrzenna i komunikacyjna, 7. warunki obsługi oraz 8. wiedza (por. Alberti 1996). Wśród nich decydującą – jak się wydaje – rolę odgrywa jednak jakość środowiska życia, będąca w pewnym sensie wypadkową pozostałych.

Koncepcja miasta XXQ

Według Nijkampa (2008), na wzór rozmiarów odzieży w sklepach, które uszeregowane są od najmniejszych (XXS) do największych (XXL), uszeregować można miasta, przyjmując za kryterium jakość życia ich mieszkańców. Można zatem wydzielić grupę miast oferujących jakość życia w wielkim „rozmiarze” XXQ (XXQuality). Zgodnie z takim punktem widzenia, nowoczesne i konkurencyjne miasta muszą więc oferować swoim mieszkańcom możliwie najwyższą jakość życia, co zgodne jest także z koniecznością prowadzenia zrównoważonego rozwoju tych jednostek terytorialnych.

Dynamicznie rozwijające się współczesne miasta postrzegane być mogą jako innowacyjne gatunki, walczące o przetrwanie w warunkach wewnętrznych zagrożeń i zewnętrznych wyzwań. Aby mogły sprostać regionalnej i globalnej konkurencji, muszą organizować się w produktywny i efektywny sposób. Miasta potraktować więc można jako „samoorganizujące się kompleksy innowacyjne” (SIC – Self-organizing Innovative Complexes), narażone na dynamicznie zmieniające się warunki funkcjonowania i dopasowujące się do nich. Miasta lub obszary metropolitalne SIC charakteryzować się powinny (Nijkamp 2008): 1. zależnością od kreatywności, innowacyjności i zarządzania, 2. wysokim poziomem rozwoju sfery badawczo-rozwojowej, 3. produktywnością i konkurencyjnością, decydującymi o sukcesie gospodarczym, 4. orientacją rynkową oraz 5. ścieżką rozwoju określoną przez ewolucyjną kompleksowość i zasady behawioralnego uczenia się.

Na rozwój takich miast i obszarów metropolitalnych (XXQ SIC) wpływ ma pięć podstawowych czynników, do których Nijkamp (2008) zalicza:

1. kapitał gospodarczy – nawiązujący do podstaw gospodarczych, które są konieczne do efektywnego funkcjonowania obszaru zrównoważonego miasta. W szczególności chodzi o:

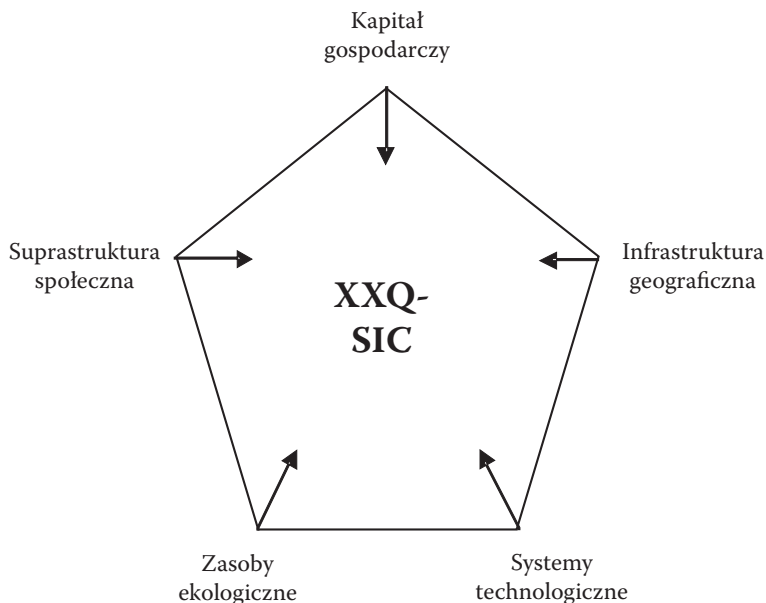
– otwartą konkurencję wśród wielu aktorów działających na arenie miasta (która wywoływać ma kreatywne poszukiwania nowych sposobów i dróg działania),

- przedsiębiorczość w biznesie (na rzecz stymulowania innowacyjności),
- 2. zasoby ekologiczne – dotyczące przede wszystkim podstaw środowiskowych, warunkujących rozwój zrównoważony miasta. Szczególnie ważne w tym kontekście są dwa elementy:
 - jakość życia mieszkańców miasta (na przykład czyste powietrze, niski poziom hałasu, czysta woda i ziemia),
 - zasoby zieleni miejskiej (na przykład parki miejskie, zasoby stawów, jeziorok, kanałów i otwartej przestrzeni gwarantujących odpowiednio wysoki stopień bioróżnorodności),
- 3. systemy technologiczne – odnoszące się nie tylko do zaawansowania technicznego, ale w szczególności do czynników „miękkich”, takich jak:
 - kreowanie innowacyjnej kultury poprzez zachęcanie do podejmowania przez głównych aktorów odpowiednich działań inicjujących (zarówno po stronie konsumentów, jak i producentów),
 - promowanie podtrzymywalnego image miasta (poprzez aktywne zaangażowanie strony publicznej),
- 4. infrastrukturę geograficzną – wiążącą się w szczególności z sieciowym charakterem miasta (zarówno fizycznym, jak i niefizycznym), dotyczącym przede wszystkim:
 - dostępności (poprzez wykorzystanie węzłowego charakteru miasta),
 - powiązań (poprzez stymulowanie e-funkcji miasta na światowej arenie konkurencyjności),
- 5. suprastrukturę społeczną – reprezentowaną przez siły społeczne kreujące zrównoważone społeczeństwo, a w szczególności:
 - kreatywność (zalety potencjału ludzkiego tworzącego innowacyjne idee),
 - różnorodność (sprzyjającą otwartości umysłu, umiejętności radzenia sobie ze stresem itp.).

Za suprastrukturę uważać przy tym należy tę część kapitału publicznego, która nie ma bezpośrednio produktywnego charakteru i ma wymiar niematerialny (sieć informacji, edukacja, kultura itp.).

Graficzną formę tego modelu miasta, przybierającą kształt pięcioboku, prezentuje rys. 1.

Według Nijkampa (2008), to właśnie pięć wymienionych wyżej czynników decyduje w dużej mierze o możliwości zaoferowania najwyższej jakości życia w miastach, w szczególności zaś o wzroście produktywności, poziomie dobrobytu, kreatywności i innowacyjności oraz możliwości wykorzystania nauki i edukacji w procesie zrównoważonego rozwoju. Z tych to między innymi względów ważną rzeczą jest tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju społecznego. Szczególna rola w kształtowaniu takiego zrównoważonego, innowacyjnego miasta przypisywana jest natomiast technikom i technologiom komunikacyjnym.

Rys. 1. Pentagonalny model miasta XXQ, traktowanego jako „samoorganizujący się kompleks innowacyjny” (SIC)

Źródło: P. Nijkamp, *XXQ factors for sustainable development: A systems economic view*, „Romanian Journal of Regional Science” 2008, vol. 2(1).

Rola sektora teleinformatycznego w kształtowaniu miasta XXQ

Do niedawna zagadnienia i korzyści aglomeracji rozważane były jedynie z punktu widzenia ekonomicznej i geograficznej bliskości. Obecnie zaś, w dobie rozpowszechniania się nowoczesnych technik telekomunikacyjnych, bliskość nabiera nowego wymiaru (telekonferencje, telepraca, możliwość przesyłania środków i danych na ogromne odległości za pomocą kliknięcia myszą itp.). W ostatnich latach to właśnie sektor teleinformatyczny, czyli ICT (Information and Communication Technologies), postrzegany jest jako główny inicjator powstawania nowych, wysoko dochodowych przedsięwzięć i nowych form działalności gospodarczej. Nowe techniki teleinformatyczne dają możliwość szybkiego i łatwego kontaktu z kooperantami, odbiorcami, klientami itp., przyczyniając się w dużym stopniu do globalizacji gospodarki (Cairncross 1997, Cooke, Walls 1999, Ohmae 1999, Giddens 2006, Nijkamp 2008).

Miasta znajdują się w tej uprzywilejowanej sytuacji, że mają możliwość zaoferowania obu wyżej wymienionych rodzajów bliskości, czyli fizycznej i teleinformatycznej. Tworzą tym samym szczególnie korzystne warunki rozwoju przedsiębiorczości, kreatywności, innowacyjności, kultury oraz tzw. gospodarki cyfrowej (Acs 2002, Bögen-

hold, Fachiner, Leicht 2001, Romein, Albu 2002, *The art. and science...* 1986). Jest to o tyle ważne, że dla zrównoważonego rozwoju miast niezbędny jest stały rozwój gospodarczy, charakteryzujący się wysoką produktywnością, przy ograniczonych, niekorzystnych oddziaływaniach zewnętrznych (Nijkamp 2008). Produktywność ta z kolei determinowana jest w dużej mierze przez wysoki poziom zainwestowania w wiedzę i wysoki poziom ICT (por. Black, Henderson 1999, Brinkley, Lee 2006, Henderson, Kuncoro, Turner 1995).

Nie ulega wątpliwości, że nowoczesne technologie i rozwiązania innowacyjne są jednym z instrumentów wdrażania zasad rozwoju zrównoważonego, choć być może nie w pełni uświadomionym. Jednak nie wszystkie technologie, nawet najbardziej zaawansowane, służą równoważeniu rozwoju (na przykład technologie przyczyniające się do zwiększenia wydajności produkcji), ale tylko takie, które: 1. przyczyniają się do zmniejszenia energochłonności i materiałochłonności gospodarki, 2. w ogólnym ujęciu służą społeczeństwu, a także 3. gwarantują bezpieczeństwo (Mishan 1986, Mierzejewska 2007).

Wydaje się, że warunki takie spełniają nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne. Choć przyczyniają się do procesu globalizacji, który z punktu widzenia rozwoju zrównoważonego nie jest oceniany jednoznacznie, to jednak pozwalają oszczędzać zasoby środowiska przyrodniczego, czas osób z nich korzystających, przestrzeń w mieście, dają możliwość uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym osobom chorym czy niepełnosprawnym (na przykład poprzez Internet), itp. Rozwój sektora ITC w mieście ma jeszcze jeden znaczący aspekt. Pracuje w tym sektorze kadra menedżerska o wysokich kwalifikacjach i wysokich dochodach, wymagająca wysokiej jakości środowiska miejskiego (dostępność usług wyższego rzędu, wysoka jakość środowiska przyrodniczego, czystość i estetyka otoczenia, wysoki standard mieszkań itp.). Konieczne jest zatem podejmowanie działań na rzecz zwiększenia atrakcyjności miasta i jego ładu przestrzennego, co przyczynia się do poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców danego miasta.

Zakończenie

Poszukiwanie modeli rozwoju zrównoważonego i dróg prowadzących do jego uzyskania jest szczególnym zadaniem w obecnych warunkach, kiedy miasta weszły na drogę rozwoju postindustrialnego, sprostać muszą wymogom globalizacji oraz walczyć o uzyskanie przewagi konkurencyjnej. Jest to także ważne w sytuacji, kiedy te same miasta wprowadzać powinny w życie rozwój zrównoważony. Wśród pojawiających się licznych propozycji w tym zakresie szczególnie interesujący wydaje się zaproponowany przez Nijkampa model miasta XXQ. Model taki nie zostanie jednak zrealizowany bez aktywnego udziału władz miejskich, w tym szczególnie służb planistycznych, które w zmieniających się warunkach poszukiwać będą najlepszych rozwiązań problemów

ekologicznych, społecznych i gospodarczych. Przyjęcie takiego modelu ma także swoje uzasadnienie społeczne, albowiem efektem jego realizacji jest to, co dla mieszkańców miasta stanowi wartość wysoko cenioną, a którą jest wysoka jakość środowiska miejskiego.

Bibliografia

- Acs Z.J., 2002, *Innovation and the growth of cities*, Edward Elgar, London.
- Alberti M., 1996, *Measuring urban sustainability*, „Environment Impact Assessment Review” vol. 16, s. 381–424.
- Billert A., 2006, *Planowanie przestrzenne a polityka. „Trzecia droga” do „trzeciego świata”?*, [w:] *Urbanista w działaniu. Teoria i praktyka*, red. T. Ossowicz, T. Zipser, Wyd. Urbanista, Warszawa.
- Billert A., 2007, *Planowanie zintegrowane. System planowania dla postindustrialnego, zrównoważonego rozwoju miast*, [w:] *Wybrane problemy planistyczne 2007. Seminarium szkoleniowe*. Oficyna Wydawnicza, Wrocław.
- Black D., Henderson J.V., 1999, *A Theory of urban growth*, „Journal of Political Economy” vol. 107, s. 252–284.
- Bögenhold D., Fachiner U., Leicht R., 2001, *Self-employment and Wealth Creation*, „International Journal of Entrepreneurship and Innovation” vol. 2, s. 81–91.
- Bourne L., 2001, *The urban sprawl debate. Myths, realities and Hidden Agenda*, „Plan Canada” vol. 41(4), s. 26–28.
- Braun G., 2006, *Smarter growth. The end of a good idea*, [w:] *Cities in global perspective: Diversity and transition*, red. Y. Murayama, G. Du, Rikkyo University, Tokyo, s. 79–93.
- Braun G., Scott J., 2004, *News from the urban front: dressing social innovation in urban and regional management*, [w:] *Cities in transition*, red. M. Pak, D. Rebernik, University of Ljubljana, Ljubljana, s. 15–26.
- Brinkley I., Lee N., 2006, *The knowledge economy in Europe*, The Work Foundation, London.
- Cairncross F., 1997, *The Deth of Distance*, Harvard Business School Press, Cambridge MA.
- Chmielewski R., Trojanek M., 1999, *Czynniki określające konkurencyjność układów przestrzennych (regionów i miast)*, [w:] *Podstawy gospodarczej polityki miasta. Studium Poznania II*, red. R. Domański, „Biuletyn KPZK PAN” t. 187, s. 59–77.
- Cooke P., Walls D., 1999, *Small firms, social capital and the enhancement of business performance*, „Small Business Economics” vol. 13, s. 219–234.
- Cybulski L., 1999, *Edukacja a konkurencyjność regionów*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław, s. 135–179.
- Dziewoński K., 1967, *Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. Studium rozwoju pojęć, metod i ich zastosowań*, „Prace Geograficzne IG PAN” t. 63.
- Filion E., 2000, *Balancing concentration and dispersion? Public policy and urban structure in Toronto*, „Environment and Planning” vol. 18, s. 163–189.
- Filion P., 2003, *Towards smart growth. The difficult implementation of alternatives to urban dispersion*, „Canadian Journal of Urban Research” vol. 12, 1. Summer, s. 48–60.
- Frinken M., 2008, *Zintegrowane planowanie rozwoju w Niemczech – system w działaniu*, „Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” nr 5, s. 127–132.
- Gaczek W., Komorowski J., 2006, *Przewaga konkurencyjna gospodarki wielkiego miasta w regionie*, [w:] *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*, red. J. Ślodziński, E. Szafranek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 47–70.
- Giddens A., 2006, *Socjologia*, PWN, Warszawa.
- Henderson V., Kuncoro A., Turner M., 1995, *Industrial development in cities*, „Journal of Political Economy” vol. 103, s. 1067–1085.
- Jerczyński M., 1973, *Zagadnienia specjalizacji bazy ekonomicznej większych miast w Polsce*, „Prace Geograficzne IG PAN” t. 97.

- Jerczyński M., 1977, *Funkcje i typy funkcjonalne miast*, [w:] *Statystyczna charakterystyka miast. Funkcje dominujące*, GUS, Warszawa. Statystyka Polski.
- Jędraszko A., 2005, *Zagospodarowanie przestrzenne w Polsce – drogi i bezdroża planowania ustawowego*, Wyd. Platan, Warszawa.
- Jodkowski A., 1995, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce jako element kształtowania konkurencyjności*, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa.
- Klamut M., Passella E., 1999, *Podnoszenie poziomu konkurencyjności regionów*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław, s. 57–83.
- Komorowski J., 2000, *Współczesne uwarunkowania gospodarczo-przestrzenne internacjonalizacji miast polskich*, Akademia Ekonomiczna, Poznań. Zeszyty Naukowe seria II, z. 157.
- Lisowski A., 2005, *Janusowe oblicze suburbanizacji*, [w:] *Współczesne procesy urbanizacji i ich skutki*, red. I. Jażdżewska, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 91–100.
- Mierzejewska L., 2007, *The globalization of modern bank services and the balanced development of cities*, [w:] *Urban development planning and governance in globalization*, red. Y. Xiaopei, X. Desheng, Sun Yat-Sen University Press, Guangzhou, s. 60–70.
- Mishan E., 1986, *Spór o wzrost gospodarczy*, PIW, Warszawa.
- Nijkamp P., 2008, *XXQ factors for sustainable development: A systems economic view*, „Romanian Journal of Regional Science” vol. 2(1), s. 1–34.
- Ohmae K., 1999, *The borderless world*, Hapier Business, New York.
- Parysek J.J., 2008a, *Procesy suburbanizacyjne w aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, red. T. Kaczmarek, A. Mizgajski, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań, s. 71–90.
- Parysek J.J., 2008b, *Suburbanizacja i reurbanizacja: dwa bieguny polskiej urbanizacji*, [w:] *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny*, red. J.J. Parysek, T. Stryjakiewicz, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań, s. 261–286.
- Parysek J.J., 2008c, *Urban development and urban governance*, [w:] *Urban development and urban governance*, red. J. Parysek, A. Toelle, „Quaestiones Geographicae” vol. 26B, s. 7–14.
- Parysek J.J., 2008d, *Urbanizacja i niektóre współczesne idee, koncepcje i modele planowania rozwoju miast*, [w:] *Współczesne kierunki i wymiary procesów urbanizacji*, red. J. Słodczyk, M. Śmigiełska, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 11–26.
- Parysek J.J., 2009, *Wewnątrzregionalna konkurencyjność i komplementarność obszarów*, w druku.
- Ratajczak W., 2008, *Innowacyjność a konkurencyjność polskich regionów*, [w:] *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny*, red. J.J. Parysek i T. Stryjakiewicz, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań, s. 299–314.
- Regionalne systemy innowacji jako podstawa budowania konkurencyjności polskich regionów*, 1998, oprac. T. Markowski, J. Kot, D. Stawasz, E. Stawasz, „Samorząd Terytorialny” nr 6, s. 57–71.
- Romein H., Albu M., 2002, *Innovation, networking and proximity*, „Regional Studies” vol. 34, s. 81–86.
- Sant M., Simon P., 1993, *The conceptual basis for counterurbanisation: critique and development*, „Australian Geographical Studies” vol. 31(2), s. 113–123.
- The art and science of entrepreneurship*, 1986, ed. D.L. Sexton, R.W. Smilor, MIT Press, Cambridge MA.
- Urban sprawl. Warsaw agglomeration, case study*, 2005, red. M. Gutry-Korycka, Warsaw University Press, Warszawa.
- Wdowicka M., 2008, *Konkurencyjność miast polskich dla korporacji ponadnarodowych*, [w:] *Mechanizmy i uwarunkowania budowania konkurencyjności miast*, red. J. Słodczyk, E. Szafranek, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 89–100.

W POSZUKIWANIU NOWYCH MODELI ROZWOJU MIASTA

ABSTRAKT: Miasta w celu dynamicznego rozwoju muszą budować swoją konkurencyjność na arenie regionalnej, krajowej, międzynarodowej lub globalnej. Wymaga to między innymi rozwoju funkcji egzogenicznych, wykonywanych na rzecz konsumentów mieszkających poza miastami. Przede wszystkim jednak miasta muszą stanąć w obliczu konkurencji międzyregionalnej, co jest warunkiem wstępnym rozwoju endogenicznego. Oznacza to, że muszą być one atrakcyjne dla obecnych mieszkańców i przedsiębiorstw, jak również dla potencjalnych inwestorów. Jednym ze sposobów spełnienia tych warunków jest, jak się wyda-

je, taki rozwój miasta, który zapewnia wysokiej jakości życie. Celem opracowania jest przedstawienie modelu miasta XXQ, tzn. takiego, które oferuje swoim mieszkańcom najwyższą jakość życia. Kolejnym celem tego tekstu jest zastosowanie owego modelu do koncepcji zrównoważonego rozwoju, której wykonanie jest ustawowym obowiązkiem wszystkich jednostek terytorialnych w Polsce, w tym również miast. Wdrożenie takiego modelu rozwoju może być sposobem na zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności miast zarówno wewnątrz regionu, jak i na szerszej arenie, a także przyczynić się do rozwoju bardziej stabilnego.

SŁOWA KLUCZOWE: atrakcyjność miast, konkurencyjność miast, model rozwoju miasta, miasto XXQ